

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียงของกลุ่มเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอนันทนิคม
จังหวัดชลบุรี*

FARMERS PLAN TO RESOLVE THE DEBT ACCORDING TO
THE SUFFICIENCY OF FARMERS RAI LAK THONG
PHANATNIKHOM IN CHONBURI

ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธุ์

Thunyaphat Vattanajirapun

จงจิต ลีออนรัมย์

Jongjit Lionram

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Thailand

E-mail: thunyaphatvat2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร และแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกร ตำบลไร่หลักทอง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง คือเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง ทั้ง 11 หมู่บ้าน จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 92.44 ของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอนันทนิคมปี 2559 ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร คือ เพื่อการลงทุนทางการเกษตร ซื้อยาฆ่าแมลง และยากำจัดวัชพืช ค่าจ้างต่าง ๆ ค่าปุ๋ยเคมี และค่าแรงงานจึงเป็นต้นทุนที่สูง แหล่งเงินกู้เกษตรกรกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) คิดเป็นร้อยละ 67.72 และที่เหลือคือการกู้ยืมนอกระบบและญาติพี่น้องในครอบครัว อัตราหนี้สินโดยเฉลี่ยระหว่าง 50,001 - 100,000 บาทต่อรอบการลงทุนทำนา 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การสร้างรายได้เสริม ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นที่ 2 คือ การรวมกลุ่มในการทำฟาร์มเห็ดนางฟ้าและแปรรูป

* Received 4 May 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 27 May 2021

อาหาร เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกรในการผลิตสินค้าชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และแนวทางในเชิงนโยบายที่หน่วยงานภาครัฐร่วมส่งเสริมแก้ไขปัญหาหนี้สิน พัฒนาส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรได้รับทักษะการเรียนรู้ทางด้านการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชุมชน เพื่อนำแนวคิดการทำการเกษตรแบบลดต้นทุนและเป็นแนวทางในการทำการเกษตรสมัยใหม่

คำสำคัญ: สภาพหนี้สินของเกษตรกร, แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน, แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objective of this article was to study the causes of farmer's debt and guidelines farmers to solve debt problem following the Sufficiency Economy of farmers at Rai Lak Thong sub-district, Phanatnikhom district, Chonburi province. This was a mix methods study. Data collecting was achieved from questionnaires, focus group discussion, observation and in-depth interview Sample group This is the 11 villages of Rai Lak Thong farmers for 92.44 percent of the farmers who have registered with Phanat Nikhom District Agriculture Office in 2016. The results showed 1) The reason for a loan farmers was agricultural investment, purchasing of pesticide and herbicide. When considering agricultural cost, chemical fertilizers, and wages were a high cost investment. When regarding loan sources, they loaned money from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives which was 67.72 percent and the rest was from the informal loan and from relatives within the family. The average debt ratio was between 50,001 - 100,000 baht. 2) The guidelines for solution of debt problem according to the Sufficiency Economy showed the building an extra income following the concept of the second stage of the Sufficiency Economy. Farmers set up a group of grey oyster mushroom farming and food processing in order to generate an extra income for the farmers to produce community products as a reason of creating self-reliance and the policy guideline of government agencies that wanted to solve the debt problem by developing the learning center in order to allow farmers to acquire various forms of agricultural skills from experts and the community scholars in order to apply the cost-saving agriculture and the guideline for modern agriculture.

Keywords: Debt Condition of Farmers, Guideline for Debt Problem, Sufficiency Economy Concept

บทนำ

อำเภอพนสนิมเป็นพื้นที่สำคัญในการทำการเกษตรของจังหวัดชลบุรีโดยพื้นที่เพาะปลูก 48,316 ไร่ โดยมีอาชีพหลัก คือเกษตรกรรมและอาชีพรอง รับจ้างทั่วไป เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาหนี้สินจากการกู้มาเพื่อทำการเกษตร แล้วผลผลิตไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งมาจากปัญหาภัยธรรมชาติ หรือราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้ไม่มีรายได้เพียงพอที่จะไปใช้คืนหนี้สินได้ทันตามกำหนด กุ้ย้มจากการรวมกลุ่มทำการเกษตร กุ้ย้มหนี้้นอกระบบจากการทยอยกู้มาลงทุนทำการเกษตร แต่ไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ จนหนี้สินบานปลาย และจำต้องยอมขายที่ดินให้กับนายทุนเพื่อใช้หนี้บางส่วน หรือประสบปัญหาทางด้านผลผลิตไม่ได้ตามเป้าหมายประสบปัญหาผลผลิตต่อไร่ลดลงเล็กน้อย เนื่องจากเกษตรกรเกือบทุกพื้นที่ประสบปัญหาข้าวติดมาก ข้าวเมล็ดลีบ อีกทั้งอำเภอพนสนิมได้รับผลกระทบน้ำท่วมเสียหายไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดชลบุรี, 2560)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2548) ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหนี้ภาคการเกษตรและครัวเรือน โดยการประยุกต์ใช้หลักการบริหารจัดการตามหลักความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยเริ่มจากการจัดการเงิน หากมีรายได้ควรเก็บออมเป็นลำดับแรกสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อ กรณีฉุกเฉิน ลดผลกระทบของเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดและเพื่ออนาคตในยามชรา การจัดทำ บัญชีครัวเรือน เริ่มต้นทำบัญชีตรวจสอบสุขภาพทางการเงินระบุถึงรายรับ - รายจ่าย หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีรายจ่ายมากตั้งเป้าหมายเพิ่มรายรับ ลดรายจ่าย ก่อหนี้เมื่อจำเป็นหรือเป็นหนี้เพื่อการลงทุนที่จะก่อให้เกิดรายได้ หรือก่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต (พัฒนา สุขประเสริฐ, 2557)

บุคคลต้นแบบหรือปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ นายสมศักดิ์ เครือวัลย์ หรือ ผญ.สมศักดิ์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ปี 2558 เดิมมีทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่พึ่งพาสารเคมีเป็นหลัก และได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพื่อมาลงทุนจนเป็นหนี้สินและได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาหนี้สินและเป็นแบบอย่างให้คนในชุมชน พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลสองสลึง เช่น ปุ๋ยหมัก หมูหลุม บำบัดน้ำ บำบัดดิน เป็นต้น การผลิตพลังงาน เช่น ไบโอดีเซล โซล่าเซลล์ แก๊สชีวภาพ เผาถ่าน เป็นต้น การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และการนำหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติใช้ในพื้นที่เกษตรกรรม 1 ไร่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559)

การทำการเกษตรในเขตตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีส่วนมากประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและทำนาปีละ 3 ครั้งเนื่องจากมีระบบชลประทาน มีอาชีพรองหรืออาชีพเสริม คือ จักสาน การทำนาของเกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งสารเคมีภัณฑ์ต่างๆเพื่อเพิ่มผลผลิตและกำจัดศัตรูพืชต่าง ๆ เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายที่สูงเพื่อเป็นการแข่งขันในด้านการผลิตผลทางการเกษตรที่มีปริมาณที่สูงส่งผลให้เกษตรกรสร้างภาระหนี้สินในการลงทุนและแหล่งเงินทุนเพื่อการเกษตรคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) และการกู้ยืมนอกระบบหรือญาติพี่น้องในครอบครัว โดยกระบวนการผลิตผลผลิตทางการเกษตรขาดการคิดต้นทุนที่แท้จริงและไม่มีการควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ โดยเฉพาะตำบลไร่หลักทองที่ประสบปัญหาจากอุทกภัยทุกปี (สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม, 2561) จากประเด็นดังกล่าว ปัญหาหนี้สินเกษตรกรที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรตามโดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่สังคมเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร และแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยโดยใช้วิธีการเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) ในรูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารและสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร คือ เกษตรกรในตำบลไร่หลักทองเนื่องจากเป็นตำบลไร่หลักทองประสบปัญหาน้ำท่วมทุกปีและท่วมซ้ำซากหลายครั้งในปีเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อการเกษตร จึงเป็นสาเหตุในการมีภาระหนี้สินเรื้อรังของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรที่ไปขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม จำนวน 119 ราย (สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม, 2559) โดยการสำรวจข้อมูลเกษตรกรทั้ง 11 หมู่บ้าน และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในประเด็นต่างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรจำนวน 119 คนจากรายงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคมปี 2559 ผู้แทนชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน

จำนวน 11 หมู่บ้านเพื่อเก็บแบบสอบถามจากเกษตรกร โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านสังคมศาสตร์ แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง (Try out) จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาในวิธีของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) เท่ากับ 0.89 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบเก็บข้อมูลกับกลุ่มเกษตรกรเก็บได้จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 92.44 ของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคมปี 2559 หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รายละเอียดดังนี้

2.1. จัดเวทีประชาคม การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) โดยแบ่งขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

2.1.1 เตรียมกระบวนการ

- การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มเกษตรกรตำบลไร่หลักทองจำนวน 110 ราย

- ประสานงานแกนนำชุมชนทั้ง 11 หมู่บ้านในการดำเนินงานวิจัยและด้านต่าง ๆ

- จัดการประชุมย่อยโดยการสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกชี้แจงให้ผู้แทนชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 11 หมู่บ้าน เพื่อให้เข้าใจในแนวคิด กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลของเกษตรกรด้านต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาหนี้สินเกษตรกรพร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรม

- ออกแบบวิจัย การเก็บข้อมูล กระบวนการและจัดเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสมกับรูปแบบกิจกรรม อุปกรณ์ต่าง ๆ และสื่อในการจัดเวทีประชาคม

2.1.2 ศึกษาข้อมูลและประเมินข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในการเกิดปัญหาหนี้สิน โดยการจัดเวทีประชาคมเกษตรกรจำนวน 110 ราย

- ทบทวนและจัดทำข้อมูลเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สิน

- วิเคราะห์ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินในอนาคตและแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

2.1.3. จัดกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการให้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรเกษตรกรจำนวน 110 ราย ดังนี้

- กำหนดกิจกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ขึ้นให้แก่กลุ่มเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างโอกาส
- จัดอบรมให้ความรู้และเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ จากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและปราชญ์ชุมชนในด้านการสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้แก่กลุ่มเกษตรกร
- ส่งเสริมการเรียนรู้กิจกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นของเกษตรกร

2.1.4 ติดตามผลการดำเนินงานโดยการสำรวจจากเกษตรกรที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรจำนวน 1 กลุ่มและเกษตรกรที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้และมีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้น จำนวน 15 รายพร้อมเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นของเกษตรกร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 78.18 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.82 การศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.4) คิดเป็นร้อยละ 80.91 ด้านเศรษฐกิจและทรัพย์สิน แหล่งรายได้มาจากการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 100.00 แหล่งสินเชื่อ เกษตรกรกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) คิดเป็นร้อยละ 67.72 จำนวนหนี้สินทั้งหมด หนี้สินต่อสัญญาระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.29 สาเหตุการกู้ยืมหนี้สิน เพื่อการลงทุนทางการเกษตร รองลงมา เพื่อนำมาใช้จ่ายในครัวเรือน เพื่อค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรหลาน และเพื่อนำมาซื้อสินค้าอุปโภค/บริโภคในครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาสเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกร โดยแยกเป็นรายด้าน ดังนี้รายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (n = 110)

สาเหตุหนี้สินเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาลงทุนทางการเกษตร	96	87.27
2. เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาหมุนเวียนใช้จ่ายอุปโภคและบริโภค	87	79.09
3. เป็นหนี้เพราะการศึกษาของบุตรหลาน	71	64.54

สาเหตุหนี้สินเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
4. เป็นหนี้เพราะต้องการมีพาหนะ เครื่องจักรทางการเกษตร โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า	67	60.90
5. เป็นหนี้เพราะปรับปรุงต่อเติม/สร้างที่อยู่อาศัย	42	38.18
6. เป็นหนี้เพราะนโยบายรัฐที่ส่งเสริม เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการต่างช่วยเหลือเกษตรกร เป็นต้น	102	92.72
7. เป็นหนี้เพราะโฆษณาชวนเชื่อในสินค้าและบริการต่างจากสื่อใน แต่ละช่องทาง	24	21.82
8. เป็นหนี้เพราะประสบเรื่องฉุกเฉิน เช่น ประสบอุบัติเหตุ	13	11.82

จากตารางที่ 1 สาเหตุหนี้สินเกษตรกรตำบลไร่หลักทองส่วนใหญ่เป็นหนี้เพราะนโยบายรัฐที่ส่งเสริม เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการต่างช่วยเหลือเกษตรกร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 92.72 รองลงมา เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาลงทุนการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 87.27 เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาหมุนเวียนใช้จ่ายอุปโภคและบริโภค คิดเป็นร้อยละ 79.09 เป็นหนี้เพราะการศึกษาของบุตรหลาน คิดเป็นร้อยละ 64.54 เป็นหนี้เพราะต้องการมีพาหนะ เครื่องจักรทางการเกษตร โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า คิดเป็นร้อยละ 60.90, เป็นหนี้เพราะปรับปรุงต่อเติม/สร้างที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 38.18, เป็นหนี้เพราะโฆษณาชวนเชื่อในสินค้าและบริการต่างจากสื่อในแต่ละช่องทางคิดเป็นร้อยละ 21.82 และเป็นหนี้เพราะประสบเรื่องฉุกเฉิน เช่น ประสบอุบัติเหตุ คิดเป็นร้อยละ 11.82 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประเด็นสาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกรตำบลไร่หลักทองอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (n = 110)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.
ประเด็นด้านข้อมูลส่วนบุคคล	4.08	0.782
ประเด็นด้านเศรษฐกิจ	4.24	0.972
ประเด็นด้านสังคม	4.16	0.941
ประเด็นด้านภูมิศาสตร์ ทำเลที่ตั้ง	3.97	0.996
ประเด็นด้านทัศนคติ	4.06	0.935
ประเด็นด้านลักษณะหนี้สิน	4.01	0.864
ประเด็นโครงการนโยบายภาครัฐบาล	4.21	0.877
ประเด็นด้านการบริหารจัดการหนี้สิน	4.19	0.862

ผลการวิเคราะห์ประเด็นสาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกรตำบลไร่หลักทองพบว่า ด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.972) รองลงมา โครงการ

นโยบายภาครัฐบาล อยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.877) ด้านการบริหารจัดการหนี้สินอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.862) ด้านสังคมอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.941) ด้านทัศนคติอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.935) ด้านลักษณะหนี้สินอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.864) และด้านภูมิศาสตร์ ทำเลที่ตั้งอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.996)

จากการประชุมย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนจำนวน 11 หมู่บ้านผลการวิเคราะห์สาเหตุและปัญหาหนี้สินของเกษตรกรจากปัจจัยภายในปัจจัยภายนอกดังนี้ พบว่า เกษตรกรไม่วางแผนการใช้เงินหรือควบคุมการใช้จ่ายเพื่อให้สอดคล้องกับรายได้ เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือนและลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นภายในครัวเรือน กระบวนการผลิตหรือการทำนามีการดำเนินตามวิถีเดิมไม่มีการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้และไม่นำองค์ความรู้ใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตที่สูงและคุณภาพผลผลิตที่ต่ำ และไม่มีการศึกษาตลาดหรือวางแผนการผลิต เกษตรกรนิยมทำนาหรือผลิตข้าวที่ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดส่งผลให้ผลผลิตล้นตลาดและราคาสินค้าตกต่ำ ต้นทุนการผลิตที่มีราคาสูง เช่น ปุ๋ยเคมี ยากำจัดวัชพืช น้ำมันเชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงานต่าง ๆ เป็นต้น

ผลวิเคราะห์สาเหตุและปัญหานี้สินของเกษตรกรมีจากปัจจัยภายนอกของเกษตรกร พบว่า หน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือแต่ไม่ยั่งยืน เช่น โครงการรับจำนำข้าว การสร้างอาชีพต่าง ๆ ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องขาดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มฯ ภัยธรรมชาติที่มีความรุนแรงขึ้น เช่น ภาวะน้ำท่วมซ้ำซาก ภาวะภัยแล้ง ภาวะโรคระบาด เช่น โรคหนอนกอข้าว หรือการโดยुकคามจากเพลี้ยต่าง ๆ และราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับการกดราคาจากนายทุนหรือพ่อค้าคนกลางส่งผลให้ราคาตกต่ำ

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อวางแผนหรือกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทางการเกษตร

การลดต้นทุนโดยการลดการใช้สารเคมี และนำปุ๋ยชีวภาพมาใช้ทดแทน โดยเกษตรกรมีการนำองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา มาประยุกต์ใช้ในการทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงเพื่อทดแทนยาบำรุงต่าง ๆ และลดต้นทุนในการทำนาและพืชสวนครัว โดยแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือการลดต้นทุนทางด้านเกษตรกรในการพึ่งพิงสารเคมี จากติดตามเพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต นางสาวลม สมงาม เกษตรกรหมู่ที่ 7 นำน้ำจุลสังเคราะห์แสงใช้ในการทำนาและแปลงผักสวนครัวทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี และทำจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ราคาขายลิตรละ 50 บาท (สายลม สมงาม, 2560)

นายกิตติพงษ์ เหลืองอ่อน เสนอแนวทางการทำนาในรูปแบบปักดำตาม ภูมิปัญญาในสมัยบรรพบุรุษให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อลดต้นทุน โดยทำนาในปริมาณที่ ตนเองดูแลได้โดยทำเพียงเช่น 5 ไร่ไม่ต้องเช่าที่นาเพื่อทำในปริมาณที่มากเพราะเป็นการ เพิ่มต้นทุนและดูแลไม่ทั่วถึง เปลี่ยนแนวคิดเริ่มทำการเกษตรแบบปลอดสารเคมีหรือ เกษตรอินทรีย์ และใช้วิธีการลดวัชพืชโดยกระบวนปักดำแทนการหว่านเมล็ดข้าว ซึ่งเป็น กระบวนการภูมิปัญญาในการทำนาและที่สำคัญราคาของผลผลิตที่ได้ราคาสูง ในปัจจุบัน ผู้บริโภคให้ความสนใจสินค้าเกษตรอินทรีย์ ราคาข้าวสารที่ขายได้กิโลกรัมละ 50 บาท หรือเกวียนละ 50,000 บาทซึ่งข้าวเปลือกทั่วไปขายได้เกวียนละ 6,500 - 8,500 บาท แต่ต้นทุนโดยเฉลี่ยสูงมากกว่าเมื่อเทียบกับการทำนาข้าวเกษตรอินทรีย์ (กิตติพงษ์ เหลือง อ่อน, 2560)

2. การเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเสริม

กลุ่มเกษตรกรมีรายได้หลักจากภาคการเกษตรเป็นรอบ ๆ ในการเก็บเกี่ยว โดยเฉลี่ยปีละ 3 ครั้ง และช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนาก็ทำอาชีพเสริม คือ จักสาน จากการที่ เกษตรกรศึกษาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการพัฒนาสร้างอาชีพเสริม เกษตรกรจำนวน 7 คน รวมกลุ่มและรับเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนากลุ่มภายใต้โครงการ 9101 เพื่อจัดทำฟาร์มเห็ด ตาบไล้หลักทอง โดยแนวคิดการเรียนรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา มาประยุกต์ในกระบวนการผลิตเห็ดอัดก้อน การปลูกและดูแล เห็ด การแปรรูปเห็ดเพื่อสร้างรายได้

3. การเรียนรู้และเพิ่มทักษะทางด้านการเกษตรแบบผสมผสาน

จากการเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา การในด้านเนื้อหาในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้ารับการอบรมจำนวน 89 รายคิดเป็นร้อยละ 74.79 ของจำนวน เกษตรตำบลไร่หลักทอง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านเนื้อหาในการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ความคิดเห็นในภาพรวมพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.998) พบว่า เกษตรกรอบรมเรื่องกระบวนการผลิตปุ๋ยชีวภาพระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 1.120) เกษตรกรอบรมเรื่องสินค้าอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เช่น สบู่ น้ำยาล้างจาน ยาต้ม เป็นต้น ระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 1.115) เกษตรกรอบรมการทำเพาะปลูกเห็ด การแปรรูปเห็ด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.996) และการอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดชุมชน ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 1.104) และการนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 1.121)

4. การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายโดยการปลูกผักสวนครัว ลดค่าใช้จ่ายลงโดยเฉลี่ยต่อเดือน 1,000 - 1,500 บาท และเป็นรายได้เสริมโดยเฉลี่ยต่อเดือน 500 -1,000 บาท แต่สิ่งสำคัญ

คือ การจัดบัญชีรายรับ - รายจ่าย เพื่อให้ทราบถึงการใช้จ่ายสำหรับตนเองและครอบครัวเพื่อนำมาบริหารจัดการการเงินภายในครอบครัว แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมคือการสร้างอาชีพเสริม และถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทำเครื่องอุปโภค บริโภคใช้ในครัวเรือน โครงการวิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้องค์ความรู้ในการทำสบู่จากสมุนไพรในท้องถิ่นเพื่อใช้ในครัวเรือนและน่ายาล้างจาน ยาดม ซึ่งเป็นแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หน่วยงานภาครัฐพัฒนาและส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์มีการจำหน่ายในร้านค้าชุมชน ณ วัดเกาะแก้วคลองหลวงสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ปฏิบัติธรรม

องค์ประกอบแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน มีการกำหนดตัวชี้วัดในการติดตาม ดังนี้

1. แนวทางการดำเนินชีวิตหรือการพฤติกรรมบุคคลและครอบครัว คือ การจัดบัญชีรายรับ - รายจ่าย การลดรายจ่ายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกร
2. แนวทางการรวมกลุ่มของสมาชิก ดังนี้ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม เพื่อพัฒนาชุมชน
3. มาตรการและนโยบายของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

ผลการติดตามแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จากการติดตามประเมินผลจากสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 15 กลุ่มตัวอย่างที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในประเด็นต่างๆดังนี้ การลดต้นทุนการผลิต การเกษตร การเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม การทำการเกษตรแบบผสมผสานและการลดค่าใช้จ่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เป็นเกษตรกรเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.00 ระดับการศึกษาประถมศึกษา 4 คิดเป็นร้อยละ 66.67 มีรายได้หลักจากการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 100.00 เกษตรกรเป็นลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรโดยทาง ธ.ก.ส.อบรมให้ความรู้ทางด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ทราบถึงกระแสเงินสดในครัวเรือน รู้รายรับ รายจ่ายจริงในครัวเรือนเพื่อวางแผนการใช้จ่ายในแต่ละวัน ไม่สร้างภาระหนี้สินเกินตัว แนวทางการพัฒนาควรมีการอบรมให้เพิ่มพูนความรู้แก่เกษตรกรเพิ่มเติม

การลดต้นทุนการผลิตหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและให้ความรู้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ และลดการใช้สารเคมีต่าง ๆ เพื่อการลดผลกระทบต่อเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรร้อยละ 100.00 ไม่มีการปฏิบัติเนื่องจากการทำนาในจำนวนที่มากโดยเฉลี่ย 25 ไร่ต่อคน และต้องการผลผลิตจำนวนมากจึงเน้นสารเคมีในการบำรุงต่างๆและเห็นผลรวดเร็ว ไม่คำนึงถึงต้นทุนการผลิต แนวทางการพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ในองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพดิน การใช้ปุ๋ย และเทคโนโลยีการผลิตต่าง ๆ แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิต

การเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมติดตามประเมินผลจากสัมภาษณ์ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง พบว่า การผลิตเห็ดนางฟ้าเงินทุนได้รับ

สนับสนุนจากทางโครงการ 9101 ในการลงทุนอุปกรณ์โรงเรือนต่าง ๆ ประกอบกิจการได้ 4 เดือน (มิ.ย. - ต.ค.60) ได้กำไรสุทธิโดยเฉลี่ยเดือนละ 45,000 บาท สมาชิกภายในกลุ่มจัดเวรในการดูแลและทำงานได้รับค่าจ้างวันละ 200 บาท โดยเฉลี่ยคนละ 2,000 บาท ต่อเดือน

การทำเกษตรผสมผสานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การพอประมาณ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและภูมิคุ้มกัน เกษตรกรประยุกต์แนวคิดฯในระดับครอบครัว โดยปฏิบัติ ดังนี้ สมาชิกในครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกลมเกลียว และมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิตด้วยการประหยัดและลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น โดยเริ่มการปลูกผักสวนครัวและลดการใช้สารเคมีเพื่อการบริโภค จำหน่ายสินค้าชุมชนที่ร้านค้าชุมชน ณ วัดเกาะแก้วคลองหลวง พัฒนาทักษะองค์ความรู้ การสร้างอาชีพเสริมอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ดังนี้ สาเหตุการเกิดหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีในด้านเศรษฐกิจ ในด้านค่าอุปโภคบริโภคที่สูงขึ้นจากส่งผลทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงขึ้น รวมถึงปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตรที่มีราคาสูง และเกษตรกรขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตที่สูง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ณัฏฐาภรณ์ภัทร์ เฟ่งพินิจ พบว่า สาเหตุของการเป็นหนี้สินส่วนมากร้อยละ 62.7 เนื่องมาจากการนำเงินไปใช้เป็นต้นทุนในการผลิต รองลงมาคือ นำเงินไปใช้จ่าย ในการอุปโภคบริโภค สาเหตุมาจากผลผลิตขาดทุน ภัยธรรมชาติ เพื่อการศึกษาบุตร เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ใช้ลงทุนค้าขาย และใช้ในการรักษาพยาบาล (ณัฏฐาภรณ์ภัทร์ เฟ่งพินิจ, 2559)

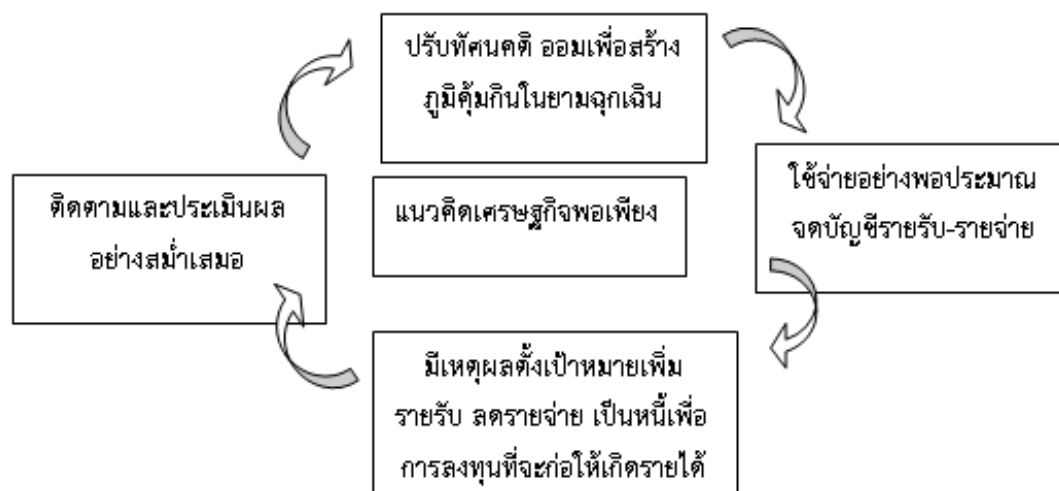
ผลวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของเกษตรกรที่มีต่อสาเหตุปัญหาหนี้สิน พบว่า ปัจจัยภายใน เกษตรกรไม่มีการวางแผนการเงินหรือการควบคุมค่าใช้จ่ายทางการเงินให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายเพราะไม่มีการจดรายรับ - รายจ่ายในการใช้จ่าย เกษตรกรใช้ชีวิตและวิธีการทำนาในรูปแบบเดิมที่มีต้นทุนการผลิตที่สูง และได้ผลผลิตที่ต่ำ ปัจจัยภายนอก ภาครัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือหรือสนับสนุนงบประมาณไม่ยั่งยืน เช่น โครงการรับจำนำข้าว การสนับสนุนโครงการสร้างอาชีพต่างๆ ราคาผลผลิตที่ได้ถูกนายทุนหรือพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคาและกดราคา ภัยธรรมชาติ ปัญหาน้ำท่วมและแห้งแล้งมีผลต่อการทำการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับ สาวิตรี รังสิภัทร์ และคณะ พบว่า เหตุแห่งหนี้สินมีดังนี้ 1) การลืมวิถีชีวิตเดิมของตนเอง 2) เกิดความท้อถอยต่ออุปสรรค ปล่อยชีวิตให้ผู้อื่นชี้นำ มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง และความขัดแย้งในครอบครัว เกิดปัญหาสุขภาพเสื่อมโทรม มีรายจ่ายค่ารักษาพยาบาลทั้ง ๆ ที่สามารถป้องกันปัญหาได้ล่วงหน้า

3) การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เน้นการปลูกพืชเพื่อจำหน่ายเป็นหลัก เป็นการพึ่งพิงภายนอกชุมชนมากขึ้น เนื่องจากเมื่อขายผลผลิตของพืชที่ปลูกแล้ว กลับต้องซื้อทุกอย่างบริโภค 4) การละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น เหตุเพราะให้ความสำคัญกับภายนอกชุมชน เช่น แหล่งเงินทุนจากภายนอก เพื่อกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวหรือการลงทุนในธุรกิจ (สาวิตรี รังสิภัทร และคณะ, 2552)

ผลการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเพื่อนำข้อมูลมาวางแผนหรือกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้สินของของกลุ่มเกษตรกร ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า ประเด็นในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทางการเกษตร ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าปรับวิธีการทำนาหรือรูปแบบการทำนาให้เปลี่ยนเป็นรูปแบบอินทรีย์หรือกำหนดเป็นนโยบายในการทำนารวมทั้งการสร้างสินค้าชุมชนในรูปแบบสินค้าอินทรีย์เพื่อพัฒนาเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของชุมชน หรือพัฒนาส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรได้รับทักษะการเรียนรู้การเกษตรในรูปแบบต่างจากผู้เชี่ยวชาญ หรือสถานที่ต่าง ๆ ประชาชนชุมชน เพื่อนำแนวความคิดการทำเกษตรแบบลดต้นทุนมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ อารัง อุดมไพจิตรกุล และคณะ ได้ศึกษาตัวแบบการพัฒนาเพื่อเอาชนะความยากจนระดับจังหวัด: กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ประกอบด้วย 1) เพิ่มรายได้ 2) ลดรายจ่าย 3) การออมทรัพย์และ 4) การออมเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนของโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งนำมาแห่งความสำเร็จในการเอาชนะความยากจน โดยอาศัยทฤษฎีระบบเป็นกรอบความคิดในการนำเอาปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ตัวแบบการพัฒนาเพื่อเอาชนะความยากจนได้ดำเนินการสำเร็จและได้นำมาจัดตามกลุ่มประกอบด้วย 1) ความพร้อมและโอกาส 2) วิธีคิด หลักการ และกลยุทธ์ 3) กระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง 4) ผลที่ได้และผลลัพธ์ 5) ความยั่งยืน (อารัง อุดมไพจิตรกุล และคณะ, 2546)

นอกจากนี้ เกษตรกรตำบลไร่หลักทองจะหลุดกับดักหนี้สินเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยมีวิธีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง ไม่ประมาทต่อสถานการณ์ปัจจุบัน มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในด้านการจัดการเรื่องการเงิน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการตรวจเอกสารสรุปได้ว่า ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาได้จากองค์ความรู้และการเรียนรู้ต่าง ๆ แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา หนี้ครัวเรือนอย่างได้ผล โดยใช้หลักการบริหารจัดการเงิน ผ่านหลักความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ตามแนวพระราชดำริ คือ 1) ระดับครัวเรือน/รายบุคคล สาเหตุหนี้สินของเกษตรกร ในด้านค่าอุปโภคบริโภคที่สูงขึ้นจากส่งผลทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง เกษตรกรต้องสร้างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีโดยเริ่มจากการเปลี่ยนแนวคิด ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง (เงินทุนครัวเรือน = รายได้ - เก็บออม - เงินลงทุน - รายจ่ายในครัวเรือน) โดยปรับทัศนคติว่า หากมีรายได้ควรเก็บออมเป็นลำดับแรก สร้างภูมิคุ้มกันเพื่อกรณีฉุกเฉิน มีการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการกระบวนการผลิตเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในภาคเกษตร และจัดบัญชีครัวเรือน เริ่มต้นทำบัญชีตรวจสอบสุขภาพทางการเงิน ระบุถึงรายรับ - รายจ่าย พิจารณาให้ได้ว่ารายจ่ายใดฟุ่มเฟือย เช่น ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต้อตราและการพนันต่าง ๆ เป็นต้น และควรใช้จ่ายพอประมาณ 2) กรณีรายจ่ายมากตั้งเป้าหมายเพิ่มรายรับ ลดรายจ่าย ก่อหนี้ เมื่อจำเป็นและเท่าที่จำเป็น ควรเป็นหนี้เพื่อการลงทุนที่จะก่อให้เกิดรายได้ หรือ ก่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต 3) มีการติดตามและประเมินสุขภาพทางการเงินในกรณีที่สุขภาพการเงินแย่หรือ มีหนี้สิน ขอให้ปรับพฤติกรรมหยุดก่อหนี้เพิ่ม และหาที่ปรึกษาทางการเงินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือธนาคารออมสิน ให้คำปรึกษา หรือสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องเพื่อลดปัญหานี้ในระบบระดับชุมชน มีการร่วมมือสร้างความสามัคคีและพัฒนาทักษะในด้านต่างๆเพื่อประกอบ

อาชีพเสริม การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ระดับหน่วยงานในการส่งเสริมและพัฒนา ควบคู่กับบริบทและพัฒนาชุมชนในจุดเด่นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุน ในองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่เกษตรกรและเป็นศูนย์กลางในการสร้าง เครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง ข้อเสนอแนะ ในเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญมาตรการส่งเสริมในระดับชุมชน โดยการวิเคราะห์ การพัฒนาที่แท้จริงหรือความต้องการในการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินระดับ ครอบครัว และยกระดับชุมชน การกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ของเกษตรกรและบริบทประชาชน ในด้านพฤติกรรมของบุคคลและครอบครัว โดยการเน้น การเพิ่มองค์ความรู้ ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควรเน้น แผนพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจนและประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด ปฏิบัติ และติดตาม ประเมินผล การศึกษาครั้งต่อไป ควรเพิ่มเติมในด้านพฤติกรรมบุคคลกับการบริหารเงินและ การจัดการเงินของเกษตรกรเพื่อลดปัญหาหนี้สิน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). ปรากฏเกษตรกรแผ่นดิน. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2559 จาก <https://www.moac.go.th/philosopher-philosopher-suffice>.
- กิตติพงษ์ เหลืองอ่อน. (4 สิงหาคม 2560). การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทาง การเกษตร. (ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ณัฏฐาภรณ์ภัทร์ เฟ่งพินิจ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาหนี้สินของ ครัวเรือนเกษตรกรอาสาในตำบลสนทราย อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่. วารสารพีช ศาสตร์สงขลานครินทร์, 3(พิเศษ), 1-6.
- ธำรง อุดมไพจิตรกุล และคณะ. (2546). โครงการพัฒนาตัวแบบการพัฒนาเพื่อเอาชนะความ ยากจนระดับจังหวัด: กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยศรี นครินทร์วิโรฒ.
- พัฒนา สุขประเสริฐ. (2557). ก้าวอย่างจากเกษตรกรทฤษฎีใหม่ สู่วิสาหกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สายลม สมงาม. (9 สิงหาคม 2560). การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทาง การเกษตร. (ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สาวิตรี รังสิภัทร์ และคณะ. (2552). หตุแห่งหนี้สินและแนวทางแก้ไข กรณีภูมิปัญญาเกษตรกร ไทยในภาคกลาง. ใน รายงานวิจัย. ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะ เกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม. (2559). รายงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกรประจำปี 2559. ชลบุรี: สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม.
- สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม. (2561). ข้อมูลพื้นฐานแผนการพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหาร ตำบลไร่หลักทอง. ชลบุรี: สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดชลบุรี. (2560). รายงานข้อมูลด้านพืชภาค ตะวันออก. ชลบุรี: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดชลบุรี.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2548). แนวคิดของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.